

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ПАРАФІЯЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА ЗА МИТРОПОЛИТА ПЛАТОНА (ГОРОДЕЦЬКОГО)

Статтю присвячено проблемі матеріального та пенсійного забезпечення православного кліру в Київській єпархії за часів правління митрополита Платона (Городецького). Використана різноманітна джерельна база дає змогу дослідити один із аспектів адміністративної діяльності київського Архієпископа.

Ключові слова: митрополит Платон (Городецький), Київська єпархія, Православна церква, духовництво.

Покращення матеріального становища духовенства було суттєвим завданням єпархіальних управлінь упродовж другої половини XIX століття. Це підтверджує комплекс реформ, запроваджених вищими державними та церковними інституціями. У цей період клір Київської єпархії залишав різні джерела свого матеріального забезпечення, а саме: державне забезпечення штатного духовництва, пожертви від тріб, добровільні пожертви парафіян, земельні доходи. Однак, мотивацією реформування, згідно з дослідженням Н. Беякової, було те, що жодне з існуючих джерел прибутку православного кліру не могло повністю забезпечити парафіяльних священно- та церковнослужителів¹. Саме тому 1863 року були утворені спеціальні присутствія, які здійснювали програму заходів щодо утримання духовенства місцевим коштом, тобто переводили його на утримання самих парафіян.

Крім того, накази 1867 та 1871 років скорочували чисельність штатного причту, скасовували спадковість церковних посад і ліквідували замкненість духовного стану. Від цього зекономлені кошти духовного відомства направляли на підвищення окладів штатним клірикам та церковним службовцям. Так, за рік міський священник отримував 400 рублів (сільський – 300), диякон – 180 рубл., псаломщик – 100 рубл.² Однак, запроваджені реформи не покращили матеріального становища причту. Історик протоієрей В. Ципін пояснює це тим, що підвищення вдвічі окладу клірикам не змогли обігнати грошову інфляцію, яка відбулася у 1840–1870-ті роки³.

Це потребувало іншого розв'язання проблеми – шляхом реформування складу парафій та утворення приписних церков. Так, у 1869–1880 роках відбувається процес розширення парафій унаслідок закриття нечисленних та скорочення штату кліриків, особливо дияконських посад. На початок митрополитства Платона (Городецького) система Київського єпархіального управління щодо парафій діяла згідно з положенням 1869 року, де налічувалося 1326 притчтів⁴ із 33 протоієреями та 1297 особами духовенства⁵. Регламентувався штат парафій за класами:

- громади з 2000 парафіян або більше – 2 священника, 1 диякон, 3 церковнослужителі;
- громади з 1500–2000 парафіян – 2 священника, 1 диякон, 2 церковнослужителі;
- громади з 400–1500 парафіян – 1 священник, 1 диякон, 1 церковнослужитель;
- громади з менш ніж 400 парафіян – 1 священник, 1 церковнослужитель⁶.

Зазначимо, що після 1871 року нормою було утримання одного священника та одного церковнослужителя. Інші посади, особливо дияконські, вважалися позаштатними і утримувалися коштом місцевих вірян.

Однак, як дослідили В. Перерва⁷ та О. Чиркова⁸, наступні реформи матеріального становища парафіяльного духовенства в Київській єпархії не змінили: клір перебував у жалюгідному стані.

Митрополит Платон завжди рішуче виступав проти скорочення штату духовенства, оскільки у недалекоглядній політиці Російської держави вбачав велику загрозу Православній Церкві. Про це він писав К. Побєдоносцеву ще 1879 року: «...болезнью о нашей церкви потому, что закрываются мелкие приходы и объединяются в крупные и тем самым талантливым семина-

ристам не найдеться мест, так как не хотят туда идти более «облагороженные» люди, и тем самым хочет улучшить содержание нашего духовенства на счет казны или прихожан, возложив улучшение оного в каждой губернии на обязанность земства, как оно удовлетворяет другим своим потребностям... В Донской епархии по случаю нынешней реформы православных приходов, я не только не уменьшил числа церквей, но еще значительно увеличил оное»⁹.

Перебуваючи на Київській кафедрі, митрополит Платон скористався нагодою втілити свої позиції на рівні імператорського наказу, підставою чого була потреба відкриття церковно-парафіяльних шкіл у 1884 році. Мотивовано це браком учительських кадрів, функцію яких зазвичай виконували парафіяльні дякони або священники. Тож положення про парафії 1884–1885 років дозволяли відкривати храми, закриті 1869 року, а також скасовували приписні приходи¹⁰.

Зазначимо, що лише за три роки митрополитства Платона (Городецького) в Київській єпархії духовенства збільшилося вдвічі. Так, на 1885 рік уже налічувалося 1335 церков, 3014 духовних осіб на 254 816 православних жителів¹¹. Як дослідила Н. Баранова, за період управління Київською митрополією Платоном (Городецьким) з'явилося 175 нових православних парафій, 14 кам'яних та 161 дерев'яна культова споруда¹². У процентному відношенні загальна кількість приходів за митрополитства Платона збільшилася на 11,6%. Порівнюючи з минулими роками, можемо навести цифру згідно з дослідженням В. Перерви, за яким загальна кількість православних парафій із 1842 по 1881 рік збільшилася на 39,2%¹³, тобто на кожні десять років становить 9,8%. Тож, враховуючи тенденцію скорочення духовного штату та парафій із 1867 року, загальний приріст на 1,8% культових споруд за часів митрополитства Платона є досить високим показником.

Ситуацію у православних парафіях під час реформ др. пол. ХХ століття добре можемо простежити на прикладі історії типового Покровського храму п'ятого класу Київської єпархії в місті Фастові. Так, 1842 року штат цієї парафії було зараховано до Воскресенського храму, який розташовувався за кілька кілометрів. За сорок років кількість місцевого населення збільшилася від 624 осіб чоловічої статі «до 2635 душ обоєго пола, да, екриме того, в сем приходе имеют постоянное жительство 33 штундистов, 415 католиков и 8704 душ евреев...»¹⁴.

Фастівчани надіслали прохання до митрополита Платона (Городецького), вказавши на неможливість окормлятися одним священником: «...вследствие чего многие новорожденные младенцы умирают без исполнения над ними крещения, а взрослые – без напутствия и принятия Святых Христовых Тайн, – особенно же во время Великого Поста»¹⁵. Святіший Синод погодився прислати другого священника за умови утримання його самими парафіянами. Однак, останні не могли належним чином забезпечувати другого священника, тому знову писали листи до митрополита Платона та Святішого Синоду про призначення штатного священника, посиляючись на збільшення показників чисельності населення міста до 5 тисяч унаслідок розвитку південно-західної станції Фастова. Не дочекавшись розпорядження Святішого Синоду, архіпастир 27 вересня 1889 року дав свій дозвіл звершувати богослужіння в Покровському храмі, щоправда державне забезпечення новому священнику призначили лише після смерті Платона (Городецького) в 1891 році¹⁶.

Вочевидь стає зрозумілим, що в отриманні дозволу на відкриття старих парафій віряни стикалися з труднощами не стільки з боку єпархіального архієрея, скільки з боку бюрократичного апарату Святішого Синоду. Крім того, відкриття старих приходів породжувало проблему належного забезпечення священника. Таке забезпечення в нововідкритих храмах коштами земельного наділу мало часто внутрішні перешкоджання в громадах. Повертаючись до прикладу фастівської покровської громади, можемо виявити наступне: після об'єднання Воскресенської та Покровської громад земельний погост останньої перейшов у володіння священника Воскресенської парафії. За нового відкриття Покровської парафії, первісний священник не хотів поступатися погостом новому власнику. Крім того, сам церковний будинок священника Покровської парафії успішно зайняв священник із Воскресенської. Тому новопризначеному ієрею потрібно було не лише в судовому порядку доводити свої права на землю, а й винаймати житло. Неврегулювання закону про розмежування церковного погосту затягнуло спір на довгі роки, і не відомо, чи могла вирішитися справа на користь покровського священника, якби не смерть настоятеля Воскресенського храму.

Вочевидь, така ситуація, як із церковним погостом Покровського храму в м. Фастові, була настільки поширена, що митрополит Платон (Городецький) просив надати богословсько-

правове пояснення спеціальній раді викладачів Київської духовної академії. Про що засвідчував головному Присутстві у справах православного духовенства: «...Разобрались и постановили, что начальство, если считает нужным отделить притч церкви от старой, то и землю необходимо отделять от нее, так же самих прихожан считать (при невозможности надела новой земли). Если упраздняется церковь, то и земля должна перейти к той, к которой притч перешел. Т. е. земля делится или наделяется заново»¹⁷.

Отже, зазначимо, що політика митрополита Платона (Городецького) щодо відкриття старих парафій породжувала інші проблеми у забезпеченні нового кліру. Крім того, стає зрозумілим, що церковні земельні наділи були вагомим засобом забезпечення кліру, тому втрачати таке джерело прибутку православне духовенство не могло. Однак, статистичні дані про церковний погост на 1881 рік у Київській єпархії свідчать про те, що лише 543 парафії мали великі наділи – від 49 до 122 десятин, інші дві третіх приходів розпоряджались від 33 до 39 десятинами¹⁸. Утім, такий стан не змінив поглядів архіпастиря. Навпаки: щоб урівняти матеріальне становище парафій, київський митрополит Платон постановив робити наступне: «Все церковные земли раздели на 3 способа: по 33 десятины для служащего духовенства, а остальную предоставит в пользу епархии и доставлять средства на нужды епархии, в том числе и заштатного священно и церковного служителей, их вдов и сирот. Что сократит переход на другие богатые приходы священников»¹⁹.

Таким чином, із 1881 по 1891 роки збільшуються церковні володіння від 55 467 до 62 283 десятин церковної землі²⁰, що загалом становить загальний приріст на 10,9%. Якщо порівняти цю цифру зі збільшенням парафій у цей період у процентному відношенні, про що зазначали раніше – 9,8%, вочевидь стає зрозумілим, що церковні погости за часів митрополитства Платона (Городецького) не втратили свого мінімального наділу і давали можливість отримувати додаткові прибутки священикам та їхнім парафіям.

Поряд із проблемою кращого забезпечення штатного кліру, гостро дискутувалося питання утримання позаштатного священно- та церковнослужбовців та їхніх родин. У др. пол. XIX століття виплати кліру могли проводити через суми Святішого Синоду, духовних попечительств, єпархіальних відомств чи інших благодійних організацій, братств, спілок, орденів. Але навіть за таких умов утримання нужденних кліриків, останні не могли вибратися зі злиднів. Про це свідчать численні листи на ім'я митрополита Платона (Городецького) від різних станів кліру або вірян із проханнями про надання разової фінансової допомоги або призначення постійних виплат. Уже в 70-х роках у Київській єпархії розробляли програму забезпечення священно- та церковнослужбовців та їхніх родин через так звану емеритальну касу. Мета її створення наступна: «Эмеритальная касса духовенства Киевской епархии учреждается для выдачи пенсий вдовам и сиротам духовных лиц, участвовавших в составлении ея своими взносами, а равно и самим священно-, церковнослужителям, оставляющим службу по исполнении сполна платных лет, определенного для получения пенсий сим положением, независимо от пенсии и единовременных пособий, выдаваемых из сумм Святейшего Синода, епархиального Попечительства или другого какого-либо ведомства»²¹.

Головний принцип її функціонування полягав у щорічному внеску визначених коштів для кліру від 10 до 25 років, відповідно до чого коефіцієнт пенсій збільшувався і самі кошти вкладника також мали збільшуватися – завдяки відсоткам у банківських установах. Кліриків також поділяли на розряди, за якими було встановлено річний розмір внесків. У Київській єпархії проекти, підготовлені священиками Ляховицьким 1870 року та Ульяницьким 1871-го, не мали практичного застосування. Причинами цього стали брак коштів у духовенства та недосконалість самих проектів²².

Митрополит Платон (Городецький) 1883 року на Київській кафедрі знову порушив питання про відновлення проекту емеритальної каси в своїй єпархії. Мотивація була наступна: «Всеобщее бедственное положение вдов и сирот духовного звания, увеличившееся с 1867 года отменю обязательств в пользу их при замещении вакансий, недостаточныя средств попечительства о бедных духовного звания, скудость пенсий, назначенных Св. Синодом... оказать помощь действительную, благовременную, ощутительную и постоянную...»²³. Важливо також підкреслити, що ці слова є непрямым вираженням незадоволення київського митрополита Платона щодо державних реформ, починаючи з 1867 року, спрямованих на покращення стану

православного кліру, хоча на практиці виявилось, що вони тільки погіршили його матеріальне становище.

На той час емеритальні каси вже існували в єпархіях Санкт-петербурзькій, Саратовській, Чернігівській. Київський архіпастир доручив протоієрею Ілії Екземпларському створити проект емеритальної каси на кращих правилах емеритури Подільської єпархії. Сам проект було надруковано в Київських єпархіальних відомостях за 1883 рік²⁴. Крім того, його винесли на обговорення громадськості: диспути точилися про вигідність такої каси в порівнянні з касою взаємодопомоги, а також із існуючими зразковими емеритурами РПЦ.

Головні принципи та порівняння між касами емеритури та взаємодопомоги можемо побачити в наступній таблиці²⁵:

Роки від заснування каси	Можливі київські емеритальні родинні пенсії за 15-рублевий щорічний внесок у касу	Проектовані київські взаємодопоміжні подушні пенсії за щорічний 15-рублевий внесок у касу
За 1 платний рік від заснування кас	Ніякої пенсії не надається	Від 28 рубл. на одну душу до 280 рубл. на численну родину. Середнім числом 140 рубл. на середньої численності родину
За 5 платних років	Ніякої пенсії не надається	Від 30 рубл. на одну душу до 300 рубл. на численну родину. Середнім числом 150 рубл. на середньої численності родину
За 10 платних років	25 рубл. як на самотнього священика, який вийшов за штат, так і на численну родину, нехай навіть у ній 10 осіб. Відповідно на душу середньої численності родини по 5 рубл. ср.	Від 32 рубл. на одну душу до 320 рубл. на численну родину. Середнім числом 160 рубл. на середньої численності родину
За 15 платних років	50 рубл. Відповідно на душу середньої численності родини по 10 рубл. ср.	Від 34 рубл. на одну душу до 340 рубл. на численну родину. Середнім числом 170 рубл. на середньої численності родину
За 20 платних років	75 рубл. Відповідно на душу середньої численності родини по 15 рубл. ср.	Від 36 рубл. на одну душу до 360 рубл. на численну родину. Середнім числом 180 рубл. на середньої численності родину
За 25 платних років	100 рубл. Відповідно на душу середньої численності родини по 20 рубл. ср.	Від 38 рубл. на одну душу до 380 рубл. на численну родину. Середнім числом 190 рубл. на середньої численності родину
За 30 платних років	100 рубл.	Від 40 рубл. на одну душу до 400 рубл. на численну родину. Середнім числом 200 рубл. на середньої численності родину
За 35 платних років	100 рубл.	Від 42 рубл. на одну душу до 420 рубл. на численну родину. Середнім числом 210 рубл. на середньої численності родину
За 40 платних років	100 рубл.	Від 44 рубл. на одну душу до 440 рубл. на численну родину. Середнім числом 220 рубл. на середньої численності родину
За 45 платних років	100 рубл.	Від 46 рубл. на одну душу до 460 рубл. на численну родину. Середнім числом 230 рубл. на середньої численності родину

Диспути виявили, що недоліки емеритальної каси полягали в десятирічному терміні початку її дії та неспроможності на практиці виплачувати зазначену суму. Про це казав священик Василій Радецький на прикладі Санкт-петербурзької каси, найбільша виплата якої, за

підрахунками, мала становити 200 рублів, хоча на практиці виплачували 80²⁶. Недоліки каси взаємодопомоги полягали в стихійності виплат та в двічі більшому щорічному внеску порівняно з емеритальною (30:15).

Митрополит Платон (Городецький) наполіг на функціонуванні каси взаємодопомоги за бажанням духовництва в Київській єпархії, зменшивши внески або взагалі звільнив найбідніші приходи від щорічних внесків²⁷.

Відчули її перевагу лише через десять років після смерті архіпастиря, що засвідчує протокол комісії київського єпархіального духовенства 1894 року²⁸.

Вочевидь стає зрозумілим, що київська каса взаємодопомоги, як і інші єпархіальні каси та емеритури РПЦ, не могла повністю розв'язати проблеми забезпечення нужденних священно-, церковнослужителів та їхніх родин. Утім, вона стала передбачуваним та регламентованим фінансовим апаратом пенсійних виплат кліриків. На нашу думку, загальне пенсійне забезпечення в Київській єпархії потребує додаткових досліджень, що виходить за межі діяльності митрополита Платона (Городецького).

Преосвященний Платон хотів також особисто вберегти священнослужителів від непотрібних витрат церковних грошей та бездумного псування священних предметів під приводом покращення їх. Архіпастир вимагав, щоб усі перероблення в церкві відбувалися з дозволу єпархіального начальства²⁹, і коли просили на це дозволу, підходив із особливою обережністю: «назидательным словом при сем и немалою денежною жертвою»³⁰.

Однією з причин загального тяжкого становища позаштатного духовенства владика вбачав у поширенні церковної корупції, тому пильно стежив за тим, як здійснюється в церквах продаж свічок, чи всі свічкові та дрібні гроші записували до церковних книг і чи йшли вони за призначенням; забороняв усілякі таємні суми в церкві, а також зберігати церковні гроші вдома чи давати їх комусь у позику.

Крім того, митрополит Платон (Городецький) особисто надавав фінансову допомогу нужденним через місцевих священників – останні ставали гарантом її отримання, причому допомагав не лише православним, а й католикам³¹. У разі викриття обману митрополит ніколи не повертав гроші собі, а переадресовував їх на потреби місцевої парафії³² або на допомогу найбіднішим парафіянам³³.

Головним принципом взаємодії між людьми для Платона (Городецького) були любов та милосердя: «Вы, люди богатые и промышленные, принимайте участие в положении бедным и помогайте им снискать себе пропитание честным трудом, дабы они, занимаясь сим трудом и имея кусок насущного хлеба, не вдавались в такие замыслы, какие питают социалисты, завидуя вашему богатству, земные власти, духовные пастыри должны следить за бедными»³⁴.

Досліджуючи благодійницьку діяльність митрополита Платона, Н. Баранова акцентувала: «Апарат митрополичої допомоги включав: безпосередню особисту матеріальну допомогу, організацію збору коштів на терені Київської єпархії, підтримку органів станової опіки духовенства (опікунства про бідних духовного звання, емеритальної каси) та органів громадсько-церковної опіки (церковнопарафіяльних опікунств), організацію добродійної допомоги під час стихійних лих та народних бід тощо»³⁵.

Усе це доводить, що київський архіпастир не лише на законодавчому рівні намагався полегшити матеріальне становище парафіяльного духовенства, а й особистими зусиллями допомагав нужденним і ставав прикладом милосердя та любові до людей.

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що впродовж др. пол. XIX століття в Російській імперії відбувався пошук шляхів світської влади покращити матеріальне становище священно- та церковних службовців РПЦ. Запроваджена низка реформ на законодавчому рівні була спрямована на скорочення штату кліру та скасування замкненої системи духовного стану. Цей процес призвів до закриття нечисленних парафій та появи приписних. Враховуючи загальну грошову інфляцію в середині XIX століття в Російській імперії, підвищення виплат штатному кліру від коштів, зекономлених на скороченні штату, матеріальне становище його, проте, не стало кращим.

Статистичні дані про відкриття старих парафій дають підставу вважати, що київський митрополит Платон (Городецький) був категорично проти політики скорочення штатного кліру та появи приписних парафій. Архіпастир домігся відновлення старих приходів, починаючи з

1885 року. Але виникали внутрішні парафіяльні колізії утримання нових священиків та неузгодженість у розподілі церковного погосту. Порівняння між коефіцієнтом кількості нових парафій та пропорцією збільшення церковної землі в період митрополитства Платона засвідчує про збереження парафіями мінімального наділу церковного погосту як одного з можливих джерел доходів кліру. Також архіпастир наполягав на рівних доходах між парафіями від погосту, де надприбуток від земельних десятин потрібно було віддавати на користь бідним.

Вагомою заслугою митрополита Платона (Городецького) є запровадження демократична система пенсійного нарахування штатним священно-, церковнослужбовцям та їхнім родинам у Київській єпархії у вигляді каси взаємодопомоги, з урахуванням досвіду діючих кас у РПЦ. Причому створення такої каси взаємодопомоги, відбулося шляхом народного обговорення та публічності.

Слід зазначити, що існуюча законодавча система в Російській імперії про матеріальне забезпечення православного кліру та його пенсійне забезпечення не покращувала матеріального становища священно- та церковнослужбовців наприкінці XIX століття. Неможливість змінити ситуацію спонукала митрополита Платона особистим коштом допомагати багатьом нужденним клірикам та вірянам, про що свідчать численні листи на ім'я архіпастиря та призначення до них одноразових або постійних виплат.

¹ Белякова Н. Материальное положение приходского духовенства во второй половине XIX века / Приход. Православный экономический вестник, 2004. – № 2. Библиотека Якова Кротова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://krotov.info/history/19/1870/belyakova.htm>

² Малышевский И. Киевская епархия в 1878 г. / Киевские епархиальные ведомости (далі – КЕВ). – 1879. – № 2. – С. 5–6.

³ Цыпин В., прот. Русская Православная Церковь в синодальную эпоху. 1700–1917 гг. Православная энциклопедия. – М., 2000. – С. 125.

⁴ Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК). – Ф. 127. – Оп. 699. – Спр. 527а. – Арк. 1.

⁵ Антонов В., Воронов А. Памятная книжка Киевской епархии. – К., 1882. – 238 с.

⁶ История Русской Церкви. – Кн. 8: Смолич И. К. История Русской Церкви. 1700–1917. – Ч. 1. – С. 334.

⁷ Перерва В. Статус єпархіальних органів влади та парафіяльного священства в Київській митрополії кінця XVIII–XIX століття: Дис. канд. іст. наук. – К., 2002. – С. 180.

⁸ Чиркова О. Православна церква в Україні в кінці XVII–XIX ст. (на матеріалах «Киевских епархиальных ведомостей», «Полтавских епархиальных ведомостей», «Черниговских епархиальных известий»: Дис. канд. іст. наук. – К., 1998. – 150 с.

⁹ Институт рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ) – Ф. 174. – Спр. 3365–3407. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Победоносцеву Константину Петровичу. Письма, тел. 28 декабря 1879 – декабрь 1890 г. – Из () в Питер, черновики. 43 ед. зб. 86 арк. 3365 – 28 декабря 1879 г. (2 арк).

¹⁰ Рункевич С. Г. Русская церковь в XIX в. История Русской Православной Церкви: В 2 т. – М., 1998. Т. 2. Славянские церкви. – С. 722–723.

¹¹ ІР НБУВ – Ф. 174. – Спр. 3374 – 1 июня 1885 г. – 2 арк. (КДА). Спр. 3365–3407. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Победоносцеву Константину Петровичу. Письма, тел. 28 декабря 1879 – декабрь 1890. Из () в Питер, черновики. 43 од. зб. – 86 арк.

¹² Баранова Н. В. Освітня, благодійна та місіонерська діяльність митрополита Київського і Галицького Платона Городецького (1882 – 1891 рр.): Дис. канд. іст. наук. – Луганськ, 2011. – С. 191.

¹³ Перерва В. С. Вказ. праця. – С. 35.

¹⁴ ЦДІАК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 368. – Арк. 120.

¹⁵ Там само. – Оп. 774. – Спр. 567. – Арк. 17.

¹⁶ Перерва В. Покровська церква міста Фастова. – Біла Церква, 2007. – С. 19.

¹⁷ ІР НБУВ – Ф. 174. – Спр. 3413. Платон митрополит Киевский и Галицкий – председателю Присутствия по делам православного духовенства. Письмо. – 15 августа 1883 г. – 2 арк.

¹⁸ Сколько церковной земли в Киевской епархии // КЕВ. – 1881 г. – № 39. – С. 6.

¹⁹ КЕВ. – К., 1883. – С. 362–365, 508.

²⁰ ЦДІАК. – Ф. 127. – Оп. 690. – Спр. 79 (1892 р.). – Арк. 39.

²¹ КЕВ. – К., 1883. – С. 451.

²² По поводу проекта временных правил эмеритальной кассы духовенства Киевской епархии // КЕВ. – К., 1884 г. – С. 133.

²³ Там само.

²⁴ КЕВ. – К., 1883. – С. 451–456.

²⁵ По поводу проекта временных правил эмеритальной кассы духовенства Киевской епархии // КЕВ. – К., 1884 г. – С. 138.

²⁶ Там само. – С. 133.

²⁷ КЕВ. – К., 1888. – № 21–22 – С. 306.

²⁸ Журнал 1-й Комиссии по приведению в исполнение устава взаимно-вспомогательного общества духовенства Киевской епархии // КЕВ. – 1894. – № 1. – С. 32–33.

²⁹ ІР НБУВ. –Ф. 174. – Спр. 571–572. Докладные записки попечителей церкви Чернышевской станицы, Области Войска Донского казаков Андрей Евсекова и мещанина Федора Шорникова митрополиту Киевскому и Галицкому Платону об оказании следствия в ремонте церкви и назначении следствия в ремонте церкви и назначении следствия для рассмотрения дела о злоупотреблениях священника Стефана Яковлева. – 28 ноября, 1 декабря 1887 г. – 2 од. зб. – 3 арк.

³⁰ ІР НБУВ. –Ф. 174. – Спр. 545. Письмо причта Новочеркасской Успенской церкви митрополиту Киевскому и Галицкому Платону с выражением благодарности за внесение денежного пожертвования на постройку храма. – 23 июля 1886 г. – 1 од. зб. – 2 арк.

³¹ Там само. – Спр. 2059–2061. Гулевич Захарий, католический священник – Платону, митрополиту Киевскому и Галицкому. Письмо, 23 июля 1884 г. – 4 од. зб. – 3 арк.

³² Там само. – Спр. 3276–77. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Нафанаилу епископу Архангельскому. Письма, черновики. – 27 декабря 1887 г., 20 февраля 1889 г. – 2 од. зб. – 4 арк.

³³ Там само. – Спр. 3278–79. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Невскому Иоанну, свящ. () февраля 1886 г. – 3 марта 1886 г. – 2 од. зб. – 4 арк.

³⁴ Там само. – Спр. 408. Слово о том, какие меры нужно применять против внутренних врагов Отечества нашего. – 25 декабря 1879 г. – 4 арк.

³⁵ Баранова Н. В. Вказ. праця. – С. 147.

Статья посвящена проблеме материального и пенсионного обеспечения православного клира Киевской епархии во время правления митрополита Платона (Городецкого). Используемая разнообразная база источников дает возможность исследовать один из аспектов административной деятельности киевского Архипастыря.

Ключевые слова: митрополит Платон (Городецкий), Киевская епархия, Православная церковь, духовенство.

The article is devoted to the problem of material and pension provision of Orthodox clergy in Kyiv Diocese during the governing of metropolitan Platon (Gorodetskyi). Variety of sources gives the opportunity to explore one of the aspects of administration of Kyiv Archbishop.

Keywords: metropolitan Platon (Gorodetskyi), Kyiv Diocese, Orthodox Church, clergy, pension.